

Förvaltningsplan för stora rovdjur i Gävleborgs län 2013-2017

Länsstyrelsen
Gävleborg

Förvaltningsplan för stora rovdjur i Gävleborgs län 2013-2017

Version 2, publiceringsdatum 2013-09-24

Länsstyrelsen
Gävleborg

Författare: Peter Waldeck
Illustration: Jonas Lundin

Innehållsförteckning

Sammanfattning	6
1. Inledning.....	7
1.1 Syfte och mål.....	7
1.2 Målgrupp	7
2. Bakgrund och förutsättningar	7
2.1 Internationella direktiv	7
2.2 Nationella mål	8
2.3 Ekosystembaserad adaptiv förvaltning.....	9
3. Nulägesanalys av rovdjursförvaltningen i Gävleborgs län	9
3.1 Bakgrund	9
3.1.1 Mellersta rovdjursförvaltningsområdet.....	9
3.1.2 Länsstyrelsens roll.....	10
3.1.3 Förutsättning för rovdjursetablering i Gävleborgs län.....	10
3.2 Status på rovdjurspopulationerna i Gävleborgs Län.....	10
3.2.1 Björn.....	10
3.2.2. Lodjur	11
3.2.3 Varg.....	12
3.2.4 Järv.....	12
3.2.5 Kungsörn	12
3.3 Viltskador	13
3.3.1 Skador på tamdjur	13
3.3.2 Skador på tamdjur vid fäbodbruk.....	14
3.3.3 Skador på gröda och annan fast egendom	14
3.3.4 Angrepp på hundar.....	14
3.3.5 Angrepp på människor	14
3.3.6 Ersättning för uppkomna skador.....	15
3.4 Illegal jakt.....	16
3.5 Påverkan på biologisk mångfald och på annat jaktbart vilt.....	16
3.5.1 Påverkan på biologisk mångfald.....	16
3.5.2 Konkurrens om det jaktbara viltet.....	16
3.5.3 Rovdjur-bytesdjursdynamik.....	16
3.6 Attityder.....	17
3.7 Rovdjursturism	18
4. Mål för rovdjursförvaltningen i Gävleborg	18
4.1 Populationsmål	18
4.1.1 Björn.....	18
4.1.2 Lo.....	19
4.1.3 Varg.....	19
4.1.4 Järv.....	19
4.1.5 Kungsörn	19
4.2 Viltskador	19

4.2.1 Mål.....	19
4.2.2 Indikatorer.....	19
4.3 Illegal jakt.....	20
4.3.1 Mål.....	20
4.3.2 Indikator.....	20
4.4 Påverkan på annat jaktbart vilt.....	20
4.4.1 Mål.....	20
4.4.2 Indikator.....	20
4.5 Attityder och acceptans.....	20
4.5.1 Mål.....	20
4.5.2 Indikator.....	20
4.6 Uppföljning och åtgärder i händelse av att målen ej uppfylls.....	20
5. Förvaltning för att nå målen.....	20
5.1 Beståndsövervakning.....	20
5.2 Regional adaptiv förvaltning.....	21
5.3 Förvaltning av rovdjurspopulationerna.....	22
5.3.1 Björn.....	22
5.3.2 Lo.....	22
5.3.3 Varg.....	22
5.3.4 Järv.....	23
5.3.5 Kungsörn.....	23
5.4 Skadeförebyggande åtgärder.....	23
5.4.1 Angrepp på tamdjur.....	24
5.4.2 Skador på gröda och annan egendom.....	25
5.4.3 Åtgärder mot angrepp på hundar.....	25
5.4.4 Åtgärder mot angrepp på människor.....	26
5.4.5 Hantering av närgångna rovdjur.....	26
5.4.6 Skydds jakt.....	26
5.4.7 Användning av hundar.....	27
5.5 Bidrag till skadeförebyggande åtgärder.....	27
5.6 Akuta åtgärder vid skada och risk för upprepad skada.....	28
5.6.1 Beredskap vid viltskador.....	28
5.6.2 Akutinsatser.....	28
5.6.3 Stödgrupper.....	29
5.7 Information och kommunikation.....	29
5.8 Populationsreglerande jakt.....	29
5.9 Illegal jakt.....	30
5.10 Tillsyn.....	30
5.11 Kunskapsuppbyggnad/forskning.....	30
5.12 Finansiering av förvaltningen.....	31
Referenser.....	32
Bilaga.....	34
Arternas ekologi och biologi.....	34
Aktörer inom rovdjursförvaltningen.....	34
Databaser.....	36

Sammanfattning

Denna plan beskriver strategier för förvaltningen av de stora rovdjuren i Gävleborgs län 2013-2017. Det långsiktiga målet är att länet ska hysa livskraftiga stammar av samtliga fem stora rovdjur, och att minimera de problem och konflikter som kan uppstå i samband med närvaro av rovdjur. Planen ska ge förutsättningar för en förutsägbar förvaltning med tydliga mål och riktlinjer och vilka verktyg som finns för att nå målen. Förhoppningen är att de konflikter och motsättningar som finns i synen på de stora rovdjuren ska förebyggas och minska genom öppenhet och dialog med allmänhet och företrädare för berörda näringar och intressen.

Gävleborgs län berörs i dag av alla de fem stora rovdjuren. Länet har relativt stabila stammar av björn, lo och varg. Även järv- och kungsörnspopulationerna har ökat men trenden är osäker. Regionala populationsmål har satts för björn och lo, genom beslut i viltförvaltningsdelegationen. För björn gäller en mininivå på 20 föryngringar per år och för lo en mininivå på 15 årliga föryngringar. För de övriga arterna har populationsmål ej satts, dels på grund av det osäkra läget i den nationella vargförvaltningen, dels för att kunskapen om arterna för närvarande inte är tillräcklig för att specifika mål ska kunna sättas (kungsörn och järv). Regionala mål har också satts för viltskador på tamdjur, illegal jakt, påverkan på annat jaktbart vilt, samt attityder (medborgarnas åsikter om rovdjuren och förvaltningen av dessa).

Planen har utarbetats av länsstyrelsen tillsammans med en referensgrupp med ledamöter från Gävleborgs viltförvaltningsdelegation, och godkändes slutgiltigt av viltförvaltningsdelegationen 2013-06-17.

1. Inledning

1.1 Syfte och mål

Länsstyrelsen ska enligt förordning om förvaltning av björn, varg, järv, lo och kungsörn (2009:1263) upprätta en regional förvaltningsplan för dessa arter. Planen ska beskriva hur de politiska målen om en gynnsam bevarandestatus och långsiktigt livskraftiga stammar för rovdjuren ska uppnås, och ska tas fram i en öppen process där alla berörda myndigheter, näringsliv och organisationer ska inkluderas. Populationsmålen ska vara vetenskapligt grundade och bygga på biologisk kunskap men hänsyn bör även tas till andra faktorer såsom socioekonomiska aspekter. Målen ska också harmonisera med nationella mål och riktlinjer, samt vara förankrade hos länets befolkning.

Planen ska ge förutsättningar för en förutsägbar förvaltning med tydliga mål och riktlinjer och åtgärder för hur målen ska uppfyllas. Planen ska även beskriva vilka verktyg som finns för att uppfylla målen, och vilka rättigheter och skyldigheter de olika aktörerna har. Förhoppningen är att de konflikter och motsättningar som finns i synen på de stora rovdjuren ska förebyggas och minska genom öppenhet och dialog med allmänhet och företrädare för berörda näringar och intressen.

Förvaltningsplanen ska enligt förordning (2009:1474) om viltförvaltningsdelegationer godkännas av länets viltförvaltningsdelegation. Planen ska gälla i fem år och alltså revideras senast 2017. Förändras förutsättningarna för förvaltningen bör dock planen revideras tidigare.

Förvaltningsplanen godkändes av Gävleborgs viltförvaltningsdelegation 2013-06-17.

1.2 Målgrupp

Förvaltningsplanen vänder sig till alla som på något sätt berörs av länets rovdjur, och även dem som inte direkt berörs men är allmänt intresserade av dessa frågor. Planen ska även kunna användas av förvaltande myndigheter som ett verktyg i den löpande förvaltningen.

2. Bakgrund och förutsättningar

2.1 Internationella direktiv

Det finns en global enighet om den biologiska mångfaldens värde. Som en följd av detta ges de stora rovdjuren ett starkt skydd i nationell lagstiftning och överstatliga regelverk såväl inom Europeiska unionen som internationellt. Lodjur, varg och björn är upptagna i bilaga 4 till EU:s Art- och habitatdirektiv (92/43/EEC), som omfattar arter som har ett gemenskapsintresse och kräver ett strikt skydd. Varg, järv och lodjur återfinns i bilaga 2, rörande djur och växtarter som kräver att särskilda bevarandeområden utses. Kungsörnen omfattas av Fågeldirektivets (79/409/EEG) bilaga 1, tillsammans med andra arter vars livsmiljö ska bevaras för att säkerställa arternas överlevnad och fortplantning. Enligt direktivet måste Sverige för att bevara hotade djur och växtarters livsmiljöer bland annat avsätta särskilda skyddsområden inom ramen för Natura 2000.

Samtliga arter omfattas även av Bernkonventionen. Huvudregeln i såväl Bernkonventionen, Art- och habitatdirektivet och Fågeldirektivet är att de stora rovdjuren björn, lo, järv, varg

och kungsörn, liksom många andra arter, är fredade och att fångst och dödande bara får ske med stöd av föreskrivna undantagsregler.

2.2 Nationella mål

Rovdjursfrågorna har under det senaste årtiondet varit föremål för två utredningar vilka har resulterat i två propositioner som antagits av riksdagen, Sammanhållen rovdjurspolitik (prop. 2000/01:57) och En ny rovdjursförvaltning (prop. 2008/09:210). Enligt dessa ska Sverige ta ansvar för att björn, varg, järv, lodjur och kungsörn finns i ett så stort antal att de långsiktigt kan finnas kvar i den svenska faunan, och att arterna kan sprida sig i sina naturliga utbredningsområden. Det ska också råda en god samexistens mellan människa och stora rovdjur. Rovdjursförvaltningen ska ta i beaktande såväl naturvårdsintressen som intressen från djurägare, jägare och andra berörda. Det övergripande ansvaret för att uppfylla de nationella målen för livskraftiga stammar ska tas nationellt, men ansvaret för förvaltningen bör i stor utsträckning ske regionalt och med lokalt inflytande, bland annat genom viltförvaltningsdelegationernas arbete.

En tredje utredning, Rovdjursutredningen, hade i uppgift att bland annat lämna förslag till målnivåer för rovdjuren och utreda om det regionaliserade ansvaret för förvaltningen av rovdjuren och jakten lett till en ökad acceptans för rovdjur. Utredningen presenterade i sitt slutbetänkande i april 2012 ett antal förslag som kan leda till ändrade försättningar för förvaltningen. Vilka åtgärder dessa förslag kommer att leda till är dock i dagsläget (våren 2013) oklart.

I propositionen Sammanhållen rovdjurspolitik föreslogs miniminivåer för de arter som hade uppnått sådana individantal att de bedömdes som åtminstone kortsiktigt livskraftiga, vilket gällde björn, lodjur och kungsörn. För arter som inte hade nått sådana nivåer att deras överlevnad kunde anses säkrad i ett längre perspektiv, det vill säga varg och järv, angavs etappmål. Miniminivåerna ska betraktas som en vägledning för val av förvaltningsstrategi för rovdjursstammen, och alltså inte som en målsättning gällande vilket antal individer som är önskvärt (tabell 1).

Målet för förvaltningen är att arterna ska öka i antal utöver respektive miniminivå till sådana nivåer att de med större säkerhet långsiktigt kan bevaras i den svenska faunan. Med etappmål avses delmål för stammarnas tillväxt mot en nivå där artens fortsatta existens i Sverige kan anses långsiktigt säkrad. När etappmålet uppnåtts görs en förnyad bedömning om mål för arten.

Miniminivåer och etappmål anges som antalet årliga föryngringar (björn, varg, järv, lodjur som fött ungar eller kungsörn som lagt ägg i bo) för att få ett mått på stammens vitalitet och även underlätta inventeringsarbetet. (Se också Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd om inventering av björn, varg, järv, lodjur och kungsörn, NFS 2007:10).

Art	Målnivåer	Uppskattad population ⁱ
Björn	Miniminivå 100 föryngringar per år (motsvarande ca 1000 individer)	3200 ^a
Lo	Miniminivå 300 ^b föryngringar per år (motsvarande ca 1500 individer)	243 föryngringar ⁱ (1200-1800 individer ^c)
Varg	Etappmål 20 föryngringar per år ^e (motsvarande ca 200 individer)	25 föryngringar ⁱ (230-265 ^f individer)
Järv	Etappmål 90 föryngringar per år ^e (motsvarande ca 575 individer)	125 föryngringar ⁱ (668-838 individer ^f)
Kungsörn	Miniminivå 600 häckande par	209 häckningar varav 158 lyckade ^{hi}

Tabell 1. Sammanfattning av nationella populationsmål

^a Kindberg m fl 2011.

^b För lodjur gäller en tillfällig nivå på 250 föryngringar. Beslutet gäller till den 1 november 2015, eller tills annat beslutas.

^c Andren 2011.

^e Detta etappmål nåddes 2008. Något nytt populationsmål har dock ej bestämts. För närvarande gäller att för att förbättra stammens genetiska status ska den förstärkas med högst 20 individer med östligt ursprung till 2014.

^f Varav 3 revir (28-32 individer) delade med Norge.

^g Detta etappmål nåddes 2008. Något nytt populationsmål har dock ej bestämts.

^h Totalt 870 kända revir.

ⁱ Viltskadecenters publikationer.

^j Uppskattningar från år 2012 utom för björn som är från 2008 och lodjur från 2010.

2.3 Ekosystembaserad adaptiv förvaltning

Rovdjursförvaltningen ska enligt rådande rovdjurspolitik ske genom adaptiv förvaltning som tar hänsyn till dynamiken och komplexiteten hos ekosystemen. Alla arter är del av ekosystem och är på olika sätt beroende av varandra. Rovdjuren kan därför inte förvaltas individuellt, utan hänsyn måste tas till samspel mellan konkurrerande arter och deras bytesdjur. I den adaptiva förvaltningen bör också hänsyn tas till ekosystemtjänster och till socioekonomiska faktorer

En fungerande förvaltning kräver en grundläggande förståelse för hur ett sådant system med de förvaltade resurserna fungerar. Vidare finns det ett behov av kunskap om vilka förändringar som sker på grund av naturliga variationer och vilka förändringar som orsakats av förvaltningsåtgärder. Även om kunskapen om ett ekosystem är god kan man inte i detalj förutse hur sådana dynamiska och komplexa system kommer att utvecklas. Förvaltningen bör därför vara adaptiv, det vill säga kontinuerligt inhämta ny kunskap och vid behov anpassas efter detta.

3. Nulägesanalys av rovdjursförvaltningen i Gävleborgs län

3.1 Bakgrund

3.1.1 Mellersta rovdjursförvaltningsområdet

Rovdjursförvaltningen i landet har delats in i tre förvaltningsområden. Gävleborgs län tillhör det mellersta förvaltningsområdet som även omfattar Västra Götalands, Värmlands, Dalarnas, Örebro, Västmanlands, Uppsala, och Stockholms län. För varje förvaltningsområde finns ett samverkansråd som ska ta fram riktlinjer och principer för rovdjursförvaltningen och samordna länsstyrelsernas arbete i förvaltningsområdet.

3.1.2 Länsstyrelsens roll

Länsstyrelsen ansvarar för förvaltningen av de stora rovdjuren i länet. Detta innebär bland annat ansvar för inventering och förebyggande åtgärder och tillsyn av jakt på stora rovdjur och bevakning av eventuell olaga jakt. Länsstyrelsen informerar också om de stora rovdjuren som förekommer i länet och handlägger viltskadeärenden som orsakas av rovdjuren.

Länsstyrelsen kan efter delegering från Naturvårdsverket fatta beslut om skydds- och licensjakt på vissa arter. Grundregeln är att Naturvårdsverket kan överlämna beslutsrätten till länsstyrelser i de län som har fasta stammar av arten. För att stammen ska räknas som fast ska det finnas föryngringar, det vill säga honor som föder ungar, inom länet sedan tre år tillbaka.

Länsstyrelsen ska också lämna förslag till samverkansrådet på det minsta antal föryngringar per år som förvaltningen ska syfta till att upprätthålla för förekomsten av björn och lo i länet, samt inriktning för förekomsten av varg och järv i länet. Beslut om länets inriktning och mål för förvaltningen tas i viltförvaltningsdelegationen.

Se bilaga för en beskrivning av andra aktörer inom rovdjursförvaltningen.

3.1.3 Förutsättning för rovdjursetablering i Gävleborgs län

De stora rovdjuren lever främst i olika typer av skogsmark. Gävleborgs län, vars yta täcks av skog till hela 80 %, är därför lämpligt habitat för dessa arter. Detta tillsammans med relativt god tillgång på lämpliga bytesdjur skapar goda förutsättningar för stabila populationer av rovdjur. Även järven, som i Skandinavien mest ansetts knuten till fjällvärlden, kan antagligen också etablera sig här. Gävleborg är därmed ett av få län där samtliga rovdjur är etablerade, även om få föryngringar av järv hittills konstaterats.

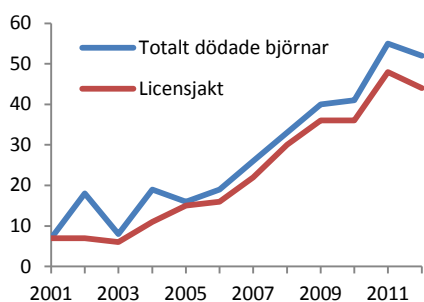
3.2 Status på rovdjurspopulationerna i Gävleborgs Län

3.2.1 Björn

Det preliminära resultatet från en björnsplinningsinventering hösten 2012 visar att björnstammen i Gävleborg och Dalarna uppgår till 700-800 björnar, jämnt fördelade över de två länen. Inventeringen visar också att björnarna finns i hela Gävleborgs län med kärnområden i Ljusdals, Ovanåkers, Bollnäs och Ockelbo kommuner, och att björnstammen är glesare i kustkommunerna och i de södra länsdelarna. Slutresultatet från inventeringen kommer i september 2013.

Den förra inventeringen, gjord 2001, visade att länets björnstam bestod av cirka 260 björnar. År 2008 beräknade Skandinaviska björnprojektet att Gävleborg hade 530 ±200 björnar. Uppskattningen gjordes utifrån inventeringsresultatet från 2001 i kombination med björnobservationer gjorda av jägare i samband med älgjakt.

Den allra största orsaken till känd dödlighet hos björn i Gävleborgs län är licensjakt. Övrig dödlighet är skydds jakt och trafik (figur 1). Se tabell 2 för köns- och ålderfördelning.

Figur 1. Björnar dödade i Gävleborgs län.

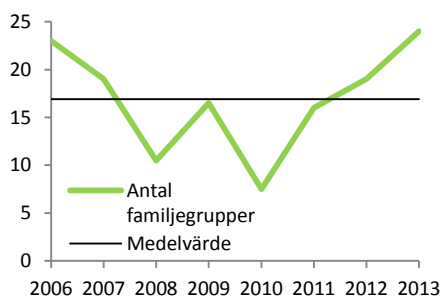
Licensjagad björn	Honor	Hanar
Ungar %	25	29
Vuxna %	27	19
Totalt %	52	48

Tabell 2. Proportion ungar - vuxna hos licensjagad björn i Gävleborg 2006-2012 (Data från SVA, data finns endast från 2006 och framåt.)

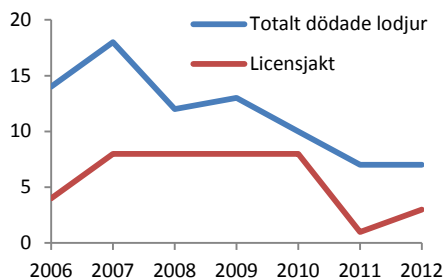
3.2.2. Lodjur

Lodjurstammen har under de sista åren legat över miniminivån på 15 föryrngingar och är relativt jämnt spridd över länet. Vintern 2012/2013 inventerades 25 familjegrupper (figur 2).

Hos lodjur står licensjakt för cirka hälften av den kända dödligheten. För andra hälften står främst trafik och skydds jakt (figur 3). Den största proportionen skjutna djur är hanungar och vuxna honor (tabell 3).

Figur 2. Lodjurspopulationens utveckling i Gävleborgs län. Tre av de 24 föryrngingarna 2013 delas med andra län.

Figur 3. Lodjur dödade i Gävleborgs län.

Licensjagad Lo	Honor	Hanar
Ungar %	8	39
Vuxna %	37	16
Totalt %	45	55

Tabell 3. Proportion ungar - vuxna hos licensjagad lo i Gävleborg 2006-2012. (Data från SVA)

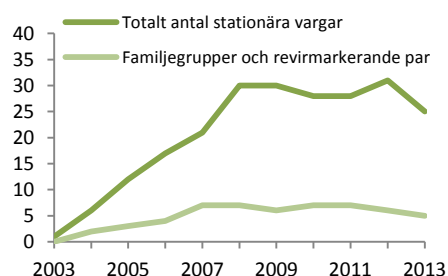
3.2.3 Varg

Efter den första föryngringen i modern tid i länet 2001 ökade antalet vargar under första halvan av 2000-talet och låg sedan under fem år på ca 30 stationära vargar. Utifrån den senaste inventeringen uppskattas länets vargpopulation till 20-30 vargar vintern 2012/2013.

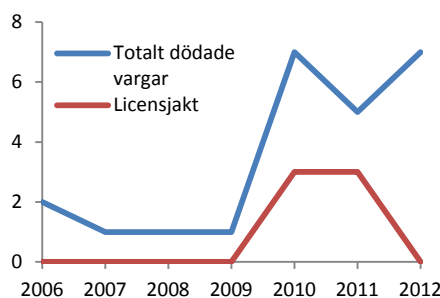
Gävleborg berördes av fem vargrevir vintern 2012/2013: Haverö, Prästskogen, Kukumäki, Sjösveden och Korså. I två av reviren, Prästskogen och Korså, bekräftades föryngringar 2012. Länsstyrelsen bedömer att föryngring också kan ha skett i Sjösvedenreviret, men det har inte kunnat bekräftas. Vargrevirens antal, position och storlek kan ändras från år till år. För detaljer kring reviren i länet se länsstyrelsens skrift ”Inventering av stora rovdjur i Gävleborgs län 2012/2013”.

Anledningen till den på längre sikt avstannande tillväxten (figur 4) är inte känd. Sannolikt är inte länets ekologiska bärkraft uppnådd då det finns områden som skulle kunna vara lämpliga varghabitat men som saknar revir.

Licensjakten på varg har varit begränsad och den kända dödligheten hos varg är främst andra orsaker som skydds jakt och trafik (figur 5). Av de sju vargar som konstaterats döda i Gävleborg under 2012 var tre trafikdödade, tre fällda i skydds jakt (varav två § 28) och en död av okänd orsak.

Figur 4. Vargpopulationens utveckling i Gävleborgs län.

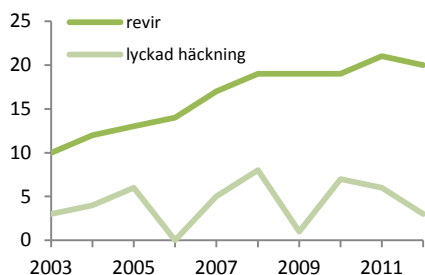
Figur 5. Varg dödad i Gävleborgs län.

3.2.4 Järv

Ingen riktad järvinventering har genomförts på flera år i länet och därför finns ingen aktuell uppskattning av antalet järvar. Vid en inventering i mitten av 2000-talet bedömdes det att Gävleborg berördes av 10-12 järvar. Länsstyrelsens bedömning är att järven ökar något i norra och nordvästra delen av länet. Dessutom tycks allt fler järvar röra sig söderut i länet.

3.2.5 Kungsörn

Populationen, har från att varit mycket liten under 1980-90talet ökat, men tillväxten har avstannat och populationen har under de sista fem åren legat på ca 20 besatta revir (figur 6). Orsaken till den avstannande tillväxtakten är inte klar. Antalet lyckade häckningar har inte ökat i samma takt som antalet revir, men även ökad dödlighet hos vuxna fåglar kan vara en bidragande orsak. Längre inventeringsserier behövs för att några slutsatser angående populationstrenden ska kunna dras.

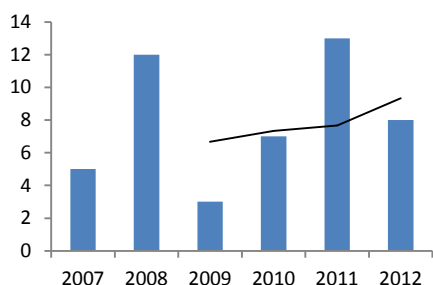

Figur 6. Kungsörnspopulationens utveckling i Gävleborg. Data från Gävleborgs läns ornitologiska förenings kungsörnsgrupp.

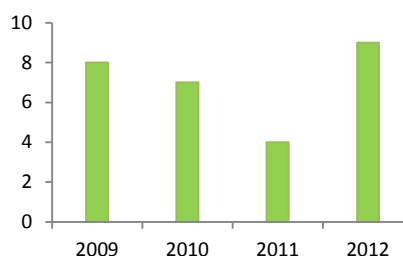
3.3 Viltskador

3.3.1 Skador på tamdjur

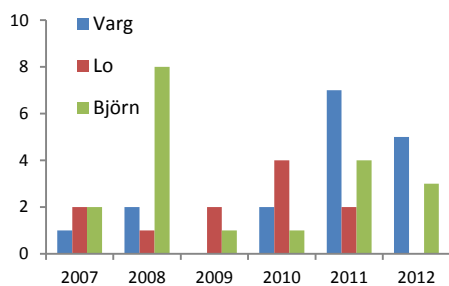
Angrepp på tamdjur i länet sker främst från björn och varg och till viss del lodjur. Främst är det får som drabbas i länet. Skador på gröda från rovdjur nästan bara gäller björn som river ensilagebalar. Björn står även för en betydande skadegörelse på biodling (figur 7-10). Antalet angrepp och skador på tamdjur har ökat under den sista halvan av 2000-talet, men varierar mellan åren. Trender bör därför följas under längre tid för att några säkra slutsatser ska kunna dras. Totalt antal angrepp ger den bästa överblicken av situationen och är därför det bästa sättet att mäta trender. Viltskadecenter, som sammanställer viltskadestatistik, har dock endast redovisat antal angrepp från och med 2007 (figur 7 och 9). Förutom skador redovisade i figur 8 och 9 har det skett enstaka angrepp från kungsörn, samt några fall där skadegörare ej kunde bestämmas.

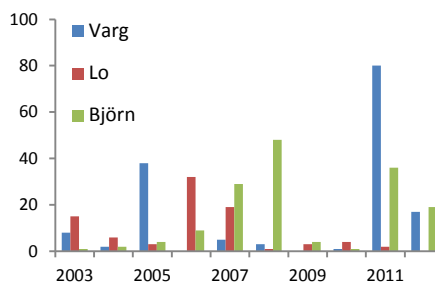
Figur 7. Totalt antal angrepp på tamdjur (inklusive angrepp vid fäbodår) i Gävleborg 2007-2012, samt glidande medelvärde baserat på 3 år.

Figur 8. Antal björngrepp på biodlingar i Gävleborg 2009-2012.

Figur 9. Antal angrepp på tamdjur i Gävleborg 2007-2012.

Figur 10. Antal angripna tamdjur i Gävleborg 2003-2012.

3.3.2 Skador på tamdjur vid fäbodbruk

Antalet fäbodrar där det bedrivs bete i Gävleborgs län ökade från 59 stycken 1995 till 73 stycken 2005, men hade sedan minskat igen till 64 fäbodrar 2010. Av dessa 64 hade 12 frigående djur (Levande fäbodrar i Gävleborg, Lidberg 2006). 2010 ansåg 12 av de 64 aktiva fäbodarna att de hade problem med rovdjur, och fem av dessa hade frigående djur (Levande fäbodrar i Gävleborg).

Antalet direkta angrepp från rovdjur på djur på fäbodbete har enligt Viltskadecenters statistik varit få, under 2009-2012 har tre angrepp konstaterats i Gävleborg. Problem med sekundära skador, till exempel produktionsbortfall på grund av skrämde djur, är dock inte redovisat i denna statistik och kan vara betydligt större. Varje angrepp kan också drabba enskilda brukare hårt. Närvaro av rovdjur kan även leda till oro och motvilja till att släppa ut djur på bete.

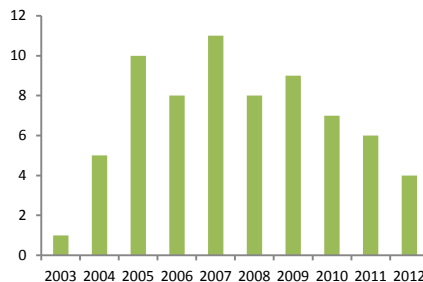
3.3.3 Skador på gröda och annan fast egendom

Skador på gröda och annan fast egendom orsakas främst av björnar. I Gävleborg är det relativt vanligt förekommande att björn ger sig på ensilagebalar. Varför vissa björnar gör detta är inte klarlagt, men de äter oftast inte av ensilageget. Skadorna kan vara alltifrån att plasten punkteras av björnens klor till fullständigt sönderrivna balar. Skador inträffar framför allt när ensilagebalar lagras på avskilda platser, till exempel i ett skogsbryn och väl skilda från gårdsbebyggelse.

Skadade och omkullvälta soptunnor förekommer också, i första hand orsakade av björn. Innehåller tunnan matrester är den ett attraktivt och lättåtkomligt byte.

3.3.4 Angrepp på hundar

Antalet skadade hundar har sjunkit, efter att ha legat på 8-10 angripna hundar per år. 2012 angreps fyra hundar (figur 11). Orsaken till denna trend är inte känd men kan delvis bero på ökad medvetenhet och kunskap om hur man hanterar närvaro av rovdjur. Varg ligger bakom den allra största delen av angreppen på hund och antalet angrepp beror även på vilka vargindivider som finns i länet och hur benägna de är att angripa hundar.

Figur 11. Antal hundar angripna av rovdjur i Gävleborgs län 2003-2012.

3.3.5 Angrepp på människor

Angrepp på människor med personskador som följd är relativt ovanligt men förekommer och då oftast i samband med jakt med hund. I länet har åtminstone ett fall skett under de senaste åren.

Vid samtliga fall av personsskador från rovdjur är det björn som stått för angreppen (Björnattacker i Sverige 1995-2007). Statistiken vad gäller personsskador orsakade av björn

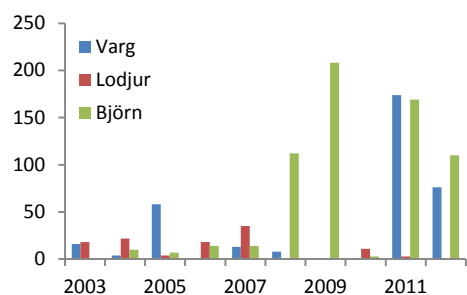
är för närvarande bristfällig, men ska enligt den nationella björnförvaltningsplanen under 2013 uppdras att göras av Viltskadecenter.

Skenattacker från björn förekommer också framför allt i samband med ensamarbete i skog och är men i dagsläget saknas kunskap om omfattning och effekter av detta problem.

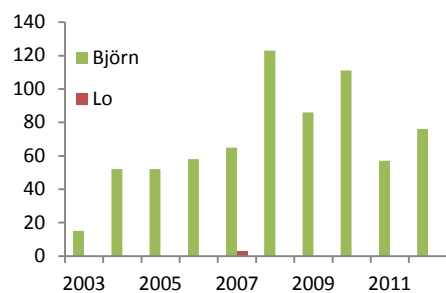
3.3.6 Ersättning för uppkomna skador

Länsstyrelsen kan ersätta skador orsakade av rovdjur på tamdjur (figur 12), gröda (figur 13) och hundar (figur 14), i överensstämmelse med Viltskadeförordningen med tillhörande föreskrift. För att ersättning ska kunna utbetalas bör dock alla möjliga åtgärder för att undvika skadan ha vidtagits. Skadan ska också snarast ha anmälts till länsstyrelsen och besiktigats av besiktningsman.

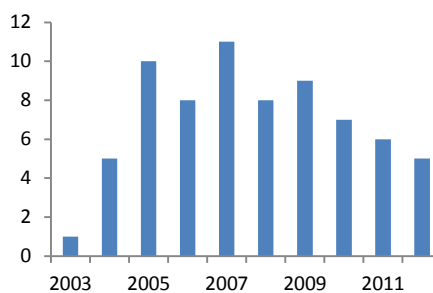
Länsstyrelsen kan också enligt Viltskadeförordningen lämna ersättning om en person dödats eller skadats av björn. Även här gäller att händelsen snarast ska anmälas till länsstyrelsen.

Figur 12. Ersättning för skada på tamdjur i Gävleborg (tusen kr). Förutom ersättningar redovisade i figuren har även enstaka skador från kungsörn och okänd orsak ersatts.

Figur 13. Ersättning för skadad gröda i Gävleborg (tusen kr).

Figur 14. Ersättning för skada på hund i Gävleborg (tusen kr).

3.4 Illegal jakt

Under det sista decenniet har enligt Gävleborgspolisens fall av olagligt dödande av samtliga fem stora rovdjursarterna konstaterats i länet. Antalet årliga konstaterade fall är relativt lågt, 1-3, men det finns troligen ett mörkertal och det totala antalet brott är svårt att uppskatta.

Studier har visat att nationellt kan olaglig jakt stå för upp till halva dödligheten hos varg i Skandinavien, och upp till två tredjedelar av denna dödlighet upptäcks ej (Liberg m. fl. 2011). Även för björn och lo är illegal jakt troligen en betydande dödsorsak. För lo har dödlighet av illegal jakt i södra Sverige uppskattats till 29 % (Andren m fl 2011), och för björn till 5-25 % (Swenson m fl 2011). Illegal jakt kan därigenom lokalt påverka populationsutvecklingen och även möjligheter för arten att sprida sig.

3.5 Påverkan på biologisk mångfald och på annat jaktbart vilt

3.5.1 Påverkan på biologisk mångfald

Rovdjursförvaltningen kan komma i konflikt med kraven på att värna värdefulla miljöer och gynna biologisk mångfald.

Försämrade förutsättningarna för fäbodbruk, som delvis kan orsakas av närvaro av rovdjur, kan minska värdet på fastigheters och företag och detta kombinerat med oro för djur kan långsiktigt urholka viljan att hålla betesdjur och en småskalig produktion som gynnar den biologiska mångfald, kulturarv och samhällets övriga bevarandemål. Närvaro av rovdjur kan även försvåra bevarandearbetet av hotade husdjurraser då de ibland dödar värdefulla avelsdjur och/eller bidrar till att allt färre brukare håller dessa raser.

3.5.2 Konkurrens om det jaktbara viltet

Jakten har stor betydelse både ekonomiskt och socialt, inte minst för de som bor i landsbygden. Jakten representerar ett kulturarv, höjer livskvaliteten och genererar inkomster i form av kött, arrendavgifter, och kost och logi för tillresande.

De stora rovdjuren konkurrerar med jaktintresset om det jaktbara viltet. En minskning av älg- och rådjursstammarna kan göra att jakträttens värde minskar, vilket i sin tur kan innebära att priserna på jaktarrenden kan sjunka. Det kan även påverka priser på fastigheter negativt.

3.5.3 Rovdjur-bytesdjursdynamik

Effekten av rovdjurspredation på bytesstammarnas antal och sammansättning varierar i tid och rum med ett antal olika faktorer. De viktigaste är det mänskliga jakttrycket på rovdjurs- respektive klövviltpopulationerna, mängd och antal arter av rovdjur i området, områdets generella produktivitet, förekomst av alternativa bytesdjur samt väder- och snöförhållanden.

Både varg och björn tar älg, ett vargrevir tar ca 120 älgar och björnar 7-8 älgar per år. Björn tar tills allra största delen kalv och endast ca 50% av individerna tar normalt älg (Sand m fl 2011a). Med den vargstam som finns idag och som troligtvis kommer att finnas under överskådbar framtid, d.v.s. några hundratal individer, kommer vargen nationellt att ha

relativt liten inverkan på populationerna på älg och rådjur. Regionalt och lokalt inom revir kan dock vargpredation betydligt minska det möjliga jaktuttaget av klövvilt. Vargrevirens predation är relativt konstant oavsett bytestäthet, och effekten kommer därför vara störst i områden med låga älgstätheter. Även björn kan, åtminstone i tätare björnpopulationer, sannolikt minska jaktuttaget på den lokala älgstammen, främst på kalv. Finns både varg och björn i ett område förstärks naturligtvis effekterna och kan då kraftigt begränsa det möjliga jaktliga uttaget.

Rådjur är i första hand lodjurens favoritbyte och lokalt kan lodjurspredation påverka rådjurspopulationen. Även varg tar rådjur och det samlade predationstrycket kan märkbart reducera det möjliga jaktliga uttaget. Predation på rådjur är relativt jämnt fördelad över åldersklasserna, vilket innebär att predationen har större nettoeffekt än om predationen är till största delen kalvar.

Där rovdjurens utbredningsområden överlappar kan de genom konkurrens även påverka varandras populationer. Alla dessa samband är komplexa och även om det finns stor kunskap om rovdjurs-bytesdynamik påverkas ofta utfallet av flera lokala faktorer som kan vara svårt att modellera och förutsäga. (För mer detaljerad information om älg-rovdjursdynamik se t.ex. Sand m fl 2011abc.)

3.6 Attityder

Den senaste attitydundersökningen angående rovdjur gjordes 2009 (Sandström och Eriksson 2009a) och visade att en majoritet av invånarna i Gävleborg är positiva till rovdjur och i stort stödjer riksdagens mål för antalet rovdjur. Beroende på art anser 46-64 % av invånarna att målen är acceptabla och 14-21% anser att målen bör höjas. Det finns dock en relativt stor minoritet som anser att målen är för höga, framför allt gällande björn och varg. Cirka 33 % av Gävleborgarna anser att målen för dessa arter bör sänkas. Åsikterna varierar också kraftigt mellan kommunerna och i vissa kommuner anser en majoritet att målen bör sänkas. Attityderna är relativt stabila jämfört med den senaste undersökningen som genomfördes 2004 (för detaljer se Sandström och Eriksson 2009a).

Även förtroendet för de förvaltande myndigheterna är relativt stort i Gävleborgs län. I den senaste undersökningen 2009 (Sandström och Eriksson 2009b) hade 77% förtroende för Naturvårdsverket och 66% för länsstyrelsen, en liten minskning för Naturvårdsverket och en liten ökning för länsstyrelsen från 2004. Cirka 70% av Gävleborgarna anser också att lokalbefolkning och kommuner bör medverka i förvaltningen, vilket är i stort samma siffror som 2004.

Vad gäller förvaltningsåtgärder så anser en majoritet på 80-85% i Gävleborg att det inte är acceptabelt med rovdjur i närhet av människor eller att de dödar tamdjur eller boskap. Stängel och olika skrämselfångor anses vara lämpligt för att förhindra problem. Det finns även en acceptans för att flytta (82%), eller skjuta (51%) problemdjur (skydds jakt), samt för jakt på rovdjur för att minska antalet och därmed problem med djur som söker sig till tätbebyggda områden eller tar tam- eller husdjur (70-90%) (licensjakt). Fårer, ca 25-48% anser att jakt på rovdjur är en bra metod för att minska konkurrens om det jaktbara viltet (för detaljer se Sandström och Eriksson 2009b).

Under de sista åren har stora förändringar skett i rovdjursförvaltningen, bland annat i och med regionaliseringen av förvaltningen. Det vore mycket intressant att utvärdera hur denna

förändring har påverkat attityder. Länsstyrelsen har för närvarande inga resurser att själv genomföra en sådan undersökning. Umeå universitet/Sveriges lantbruksuniversitet, som genomfört tidigare undersökningar (se ovan), avser dock att genomföra en ny undersökning 2013/2014.

3.7 Rovdjursturism

Rovdjursturism kan vara en ekonomiskt lönsam näring och bidra till ökad sysselsättning lokalt genom guidning, uthyrningsstugor och restaurangverksamhet. Verksamheten sker dessutom framförallt på glesbygden, och kan vara en positiv faktor i utveckling av denna. Rovdjursturism kan också öka acceptansen för rovdjur hos lokabefolkningen (Nordmark 2007).

Det finns ett antal aktörer som sysslar med rovdjurssafari/skådning i länet och länsstyrelsen uppmuntrar till sådana aktiviteter. Regelverket gällande bland annat samråd, regler kring åtling, sekretessregler, djurskydds- och säkerhetsaspekter samt konsekvenser för rovdjursstammarnas dynamik och struktur är dock oklart. Naturvårdsverket har börjat ta fram vägledning för länsstyrelsernas arbete med rovdjursturism.

Länsstyrelsen kommer under 2013 att fram regionala rekommendationer angående åtling för björnskådning.

4. Mål för rovdjursförvaltningen i Gävleborg

4.1 Populationsmål

Art	Minimimål Gävleborgs län	Förvaltningsmål Gävleborgs län	Aktuell status Gävleborgs län	Minimimål mellersta förvaltningsområdet
Björn	20 föryngringar/år	Stammen ska stabiliseras kring 2012 års nivå	350-400 individer*	32 föryngringar
Lodjur	15 föryngringar/år	Stammen ska variera kring 20 föryngringar/år	25 föryngringar	137 föryngringar
Varg	Mål kan ej sättas	Mål kan ej sättas	5 revir, ca 25 individer	Ej satt
Järv	Mål kan ej sättas	Mål kan ej sättas	Status ej känd	Ej satt
Kungsörn	Mål kan ej sättas	Mål kan ej sättas	Ca 20 kända revir	Ej satt

Tabell 4. Sammanfattning av populationsmål för rovdjur i Gävleborgs län och mellersta rovdjursförvaltningsområdet. Minimimålen för björn och lo gäller till 1 november 2015. Skattningen för björnpopulationen gäller 2012. Skattningen för varg och lo gäller vinter 2012/2013.

* Inventeringsresultatet är preliminärt. Slutresultat kommer i september 2013.

4.1.1 Björn

För björnstammen i Gävleborgs län gäller enligt beslut i Viltförvaltningsdelegationen en miniminivå på 20 föryngringar/år, motsvarande ca 200 djur (dnr 218-4121-10). Detta mål gäller enligt beslut av Naturvårdsverket till 1 november 2015 (NV-03874-11).

Viltförvaltningsdelegationen har beslutat att förvaltningen ska sträva mot att antalet björnar stabiliseras kring 2012 års nivå, grundat på den inventeringen som gjordes hösten 2012, och att björnstammen om möjligt ska spridas jämnare över länet (dnr 104-4720-13).

4.1.2 Lo

Lodjursförvaltningen i Gävleborgs län ska enligt beslut i Viltförvaltningsdelegationen sträva mot att stammen tillåts variera kring 20 årliga föryngringar, motsvarande ca 100 djur, med en miniminivå på 15 föryngringar (Dnr-218-1459-11). Detta mål gäller enligt beslut av Naturvårdsverket till 1 november 2015 (NV-02007-10).

4.1.3 Varg

Populationsmål kan ej sättas.

På grund av det osäkra läget vad gäller mål och inriktningen för vargförvaltningen på nationell nivå är förutsättningarna för en aktiv regional förvaltning av varg i dagsläget mycket begränsade. Specifika mål kan därför ej sättas. Mål och inriktning för länets vargpopulation bör tas fram när nationella mål och inriktning bestämts. Förhoppningen är att detta kommer att göras under 2013.

4.1.4 Järv

Populationsmål kan ej sättas.

Järvpopulationen är idag liten och få föryngringar har konstaterats. Populationen tillåts därför tills vidare utvecklas fritt i länet. Mål och inriktning för länets järvpopulation bör tas fram när nationella mål och inriktning bestämts.

4.1.5 Kungsörn

Populationsmål kan ej sättas.

Kungsörnspopulationen i länet har under det sista decenniet ökat men ökningstakten är avstannande och stammens status är osäker. Populationen tillåts tills vidare utvecklas fritt i länet. En ny bedömning bör göras senast när nationella mål uppnåtts.

4.2 Viltskador

4.2.1 Mål

Antalet angrepp på tamdjur orsakade av rovdjur ska inte öka från 2012 års nivå (9 angrepp, baserat på 3 års flytande medelvärde (medelvärde 2010-2012)).

Länsstyrelsen ska uppmuntra och stödja fortsatt stort användande av skadeförebyggande åtgärder.

Vid skador ska den skadedrabbade få skälig ersättning och stöd.

4.2.2 Indikatorer

Antalet skador på tamdjur baserat på tre års flytande medelvärde.

Antal uppsatta rovdjursavvisande stängsel.

4.3 Illegal jakt

4.3.1 Mål

Illegal jakt ska inte förekomma i länet.

4.3.2 Indikator

Antal till polismyndigheten rapporterade jaktbrott.

4.4 Påverkan på annat jaktbart vilt

4.4.1 Mål

Förvaltningen av rovdjur och deras bytesdjur ska integreras. Den samlade rovdjurpredationen ska inte tillåtas vara så stor att den på lång sikt omöjliggör jakt av andra jaktbara viltarter. Rovdjurspredation kan dock lokalt tillåtas minska det totala jaktliga uttaget.

4.4.2 Indikator

Beståndsuppskattningar av bytesdjur.

4.5 Attityder och acceptans

4.5.1 Mål

En majoritet av Gävleborgs invånare ska stödja de regionala populationsmålen för de olika arterna och känna förtroende för myndigheternas förvaltning av populationerna.

4.5.2 Indikator

Resultat från attitydundersökningar.

4.6 Uppföljning och åtgärder i händelse av att målen ej uppfylls

Målen bör följas upp årligen och i de fall det är möjligt ska måluppfyllelse utvärderas. I planen har inte specificerats konkreta aktiviteter i händelse av att målen inte uppfylls. Generellt gäller dock att i dessa fall först utreda orsaken till att målen inte nåts och därefter agera. Detta kan innebära nya aktiviteter för att förbättra möjligheterna att nå målen, eller, om det skett förändringar som gör att det inte anses möjligt att nå de uppsatta målen, att målen revideras.

5. Förvaltning för att nå målen

5.1 Beståndsövervakning

En grundläggande förutsättning för en bra förvaltning är kunskap om de befintliga populationerna.

Länsstyrelsen har, enligt förordning om förvaltning av björn, varg, järv, lo och kungsörn (2009:1263) ansvaret för inventeringar av rovdjur i länet. För varg, järv, lo och kungsörn ska länsstyrelsen varje år undersöka hur många föryngringar som skett i länet. För björn ska enligt förordningen Naturvårdsverket ansvara för att en beståndsuppskattning görs minst var femte år. Även allmänhetens observationer är en viktig källa som bidrar till ännu bättre uppskattning av länets rovdjursbestånd. Kvaliteten på allmänhetens observationer bör dock utvärderas. Preliminära resultat från länsstyrelsens sammanställningar visar att generellt är allmänhetens observationer vad gäller björn och lo av relativt god kvalitet, medan rapporter om varg är mer osäkra.

Mer detaljerad information om hur de olika arterna inventeras finns i Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd om inventering av björn, varg, järv, lodjur och kungsörn (NFS 2007:10).

5.2 Regional adaptiv förvaltning

Kunskap om populationsstorlek och andra faktorer ska användas för att styra viltförvaltningen mot uppsatta mål. Dessa system är dock komplexa och dynamiska och bör följas kontinuerligt. Förvaltningen ska därför vara adaptiv, vilket innebär att den tar hänsyn till ny kunskap om rov- och bytesdjur, och vid behov anpassar förvaltningen efter denna. Förvaltningen bör ta hänsyn till andra mål som till exempel skador och attityder och i mån det är möjligt anpassa förvaltningen för att uppfylla dessa mål. Även andra följder av närvaro av rovdjur bör beaktas, till exempel möjligheter till fäbodbruk och bevarande av skogsbetesbiotoper.

Kunskap om populationerna kan bland annat användas till att styra förvaltningen så att stabila rovdjurspopulationer tillåts utan att detta i för stor grad påverkar möjligheten till jakt. Förvaltningen får inte heller resultera i så stora klövviltstammar att de orsakar oacceptabla betesskador på ungskog.

Avsikten är att integrera rovdjurs- och klövviltförvaltningen i så stor grad som möjligt och att det på länsstyrelsen finns kompetens som har överblick över hela detta system så att en effektiv och framgångsrik förvaltning uppnås.

När och om rovdjurspopulationerna når sådana nivåer att licensjakt kan tillåtas kan också ny kunskap om förändringar i populationernas kön- och åldersstruktur styra vilka individer som bör jagas för att på bästa sätt förvalta populationen (se under 5.8 Populationsreglerande jakt).

Adaptiv förvaltning förutsätter som nämnts ovan kunskap om både fokusarten, i detta fall de stora rovdjuren, och deras byte. Vad gäller de primära bytena för rovdjuren i Gävleborgs län, älg och rådjur, så är kunskapen om älgstammen i länet god genom bland annat inventering och detaljerad avskjutningsstatistik genom obligatorisk avskjutningsrapportering. Vad gäller rådjuren är dock kunskapen sämre och för att förbättra möjligheterna för en framgångsrik förvaltning av både rovdjur och bytesdjur bör kunskapen om denna bli bättre, till exempel genom inventering och förbättrad avskjutningsstatistik. Älgavskjutningsstatistik kan fås genom Älgdata, se Databaser i bilaga.

5.3 Förvaltning av rovdjurspopulationerna

5.3.1 Björn

Naturvårdsverket ansvarar för att björnpopulationen uppskattas minst vart 5 år. En spillningsinventering gjordes under hösten 2012 (se under Inventering i bilaga).

Länsstyrelsen kan efter delegering från Naturvårdsverket fatta beslut om licens- och skydds jakt efter björn. (Nuvarande delegeringsbeslut gäller till 2014-06-30, NV-04919-11).

Licensjakt efter björn har skett i länet under mer än ett decennium. Under de senaste tre åren har jakt tillåtits i hela länet med en högre tilldelning i länets nordvästra del, i syfte att fördela björnpopulationen jämnare över länet (se beslut om licensjakt för 2012, Dnr 218-5391-12). Viltförvaltningsdelegationen har dock beslutat att denna områdesindelning tas bort till jakten 2013. Dels för att den delvis anses fyllt sin funktion men också för flest björnar kommer att skjutas där de högsta tätheterna finns, oavsett indelningen. Dessutom ökar sannolikheten att så kallade problembjörnar i andra delar av länet kan fällas under licensjakten.

Beslut om årlig tilldelning för licensjakt tas av länsstyrelsen.

5.3.2 Lo

Lodjursstammen i länet inventeras årligen av länsstyrelsen.

Länsstyrelsen kan efter delegering från Naturvårdsverket fatta beslut om licens- och skydds jakt efter lodjur. (Nuvarande delegeringsbeslut gäller till 2013-10-31, totalt 40 djur får fällas i mellersta rovdjursförvaltningsområdet, NV-07302-12).

Eftersom lodjursstammen legat över miniminån och stammen är jämt spridd över länet har licensjakt tillåtits i hela länet utan att riktas mot något speciellt område (se beslut om licensjakt för 2013, Dnr 218-1004-13). Beslut om årlig tilldelning av djur baseras främst på föregående års inventering. Beslut om årlig tilldelning tas av länsstyrelsen.

5.3.3 Varg

Vargstammen i länet inventeras årligen av länsstyrelsen.

Länsstyrelsen kan efter delegering från Naturvårdsverket fatta beslut om skydds jakt efter enstaka skadegörande individer av varg. (Nuvarande delegeringsbeslut gäller till 2013-11-30, totalt 32 djur får fällas i mellersta rovdjursförvaltningsområdet, NV-08728-12).

Naturvårdsverket kan besluta om licensjakt och/eller selektiv jakt på inavlad varg. Licensjakt på varg har hittills endast tillåtits 2010 och 2011.

5.3.3.1 Flytt och utsättning av vargar

Den svenska vargstammen härstammar från endast fem individer och hotas av inavel. För att uppnå målet om en vargstam med god genetisk status är det därför nödvändigt att nya gener tillförs vargstammen genom naturlig invandring eller aktiva åtgärder.

Naturvårdsverket och Jordbruksverket har fått i uppdrag av regeringen att genomföra åtgärder för att förstärka den svenska vargstammen genetiskt. Målsättningen är att vargstammen på lång sikt i första hand förstärks genom spontan invandring. På kort sikt krävs däremot aktiva förvaltningsåtgärder, i första hand utsättning av djurparkervalpar i vilda vargrevir och flytt av invandrade vargar. Endast Naturvårdsverket har rätt att besluta om flytt och utsättning av varg. Länsstyrelsen roll är att vid behov bistå i detta arbete, på uppdrag av Naturvårdsverket.

På uppdrag av regeringen fattade Gävleborgs viltförvaltningsdelegation 2011 beslut om att peka ut två möjliga områden för utsättning av varg (dnr 511-303-11) samt två vargrevir för möjlig utsättning av vargvalpar (dnr 511-7127-11). 2013 har viltförvaltningsdelegationen fattat beslut om att utse ytterligare ett revir som möjligt för utsättning av valpar (dnr 511-3003-13). I svaren till regeringen anger viltförvaltningsdelegationen att ett antal förutsättningar ska vara uppfyllda innan en flytt av varg till Gävleborg kan bli aktuell.

5.3.4. Järv

Inventeringsarbetet på järv är av resursskäl begränsat och observationer görs i första hand vid inventering av andra arter.

Naturvårdsverket kan medge skydds jakt på enstaka skadegörande individer.

Ingen licensjakt på järv tillåts.

En riktad inventering mot järv bör göras inom 5 år.

5.3.5 Kungsörn

Länsstyrelsens har av resursskäl inte möjlighet till eget inventeringsarbete på kungsörn. Kungsörnspopulationen i länet inventeras dock årligen av Gävleborgs läns ornitologiska förenings Kungsörnsgrupp.

Naturvårdsverket kan medge skydds jakt på enstaka skadegörande individer

Ingen licensjakt på kungsörn tillåts.

5.4 Skadeförebyggande åtgärder

De stora rovdjuren är en tillgång för vår natur och en del i ekosystemet men de orsakar också problem. Det vanligaste är angrepp på tamboskap och hundar. Björnar kan även ställa till stora problem för biodlare och på gröda, främst ensilagebalar. För att minimera dessa problem ska i första hand skadeförebyggande åtgärder vidtas.

Fäbodbruk med frigående boskap är relativt vanligt i Gävleborgs län och detta ställer speciella krav på de förebyggande åtgärderna.

Generellt för skadeförebyggande åtgärder gäller att mer ingående information kan fås från Viltskadecenter, direkt eller via länsstyrelsen.

5.4.1 Angrepp på tamdjur

Undvik lockbeten

För att minska risken för att locka rovdjur bör man kontrollera att inget avfall i form av kadaver och slaktavfall eller frukt och grönsaker finns i anslutning till hägn, fäbodvall eller i närliggande skogsområde.

Rovdjursavvisande stängsel

Den effektivaste förebyggande åtgärden för att förhindra angrepp på tamdjur är stängsling med rovdjursavvisande elstängsel kring betesmarker. Gävleborgs län har sedan början av 2000-talet beviljat bidrag till drygt 280 stängsel. Dessa har sannolikt avsevärt minskat antalet rovdjursskador i länet, och även inom tamdjursnäringen ökat acceptansen för rovdjur.

Elstängsel har god effekt mot alla rovdjur, men det är viktigt att ett stängsel mot rovdjur utformas och underhålls på rätt sätt. Ett felaktigt uppsatt stängsel ger inte det skydd som förväntas. Det är också mycket viktigt att stängslet underhålls och regelbundet röjs. Vegetation som kommer i kontakt med trådarna kan leda av ström och avsevärt försämra effekten.

Stängsel kan även vara en effektiv åtgärd för biodlare. Har en björn en gång upptäckt en bigård är risken annars stor att den blir en återkommande gäst.

Rovdjursavvisande stängsel är generellt inget alternativt för fäbodbrukare. Om djuren hålls i en stängslad nattfälla kan detta dock var ett sätt att minska risken för angrepp.

Reglerna för vilken maxeffekt som tillåts i rovdjursavvisande stängsel har ändrats och är nu 5 Joule (enligt ELSÄK-FS 2011:2 och hänvisningar till standarder i denna). Enligt bland annat viltskadecenters bedömning är detta dock för lågt för att vara riktigt effektivt mot rovdjur och Länsstyrelsens i Gävleborg anser att dessa regler bör ses över.

Stötning av rovdjur

En metod som har prövats och som historiskt sett länge tillämpats för att förebygga angrepp på tamdjur på fritt skogsbete har varit att markera mänsklig närvaro genom att dagligen gå runt och röra sig i det område där djuren uppehåller sig. Rovdjur kan också stötas av människor och/eller hundar som rör sig igenom områden på fäbodar där djur ska släppas på bete.

Boskapsvaktande djur

En förebyggande metod som för närvarande är under utvärdering i Sverige är användning av boskapsvaktande hundar. Metoden har lång tradition i många länder och det finns ett flertal hundraser som används för ändamålet. Även lamadjur och tjurar har använts i rovdjursavskräckande syfte.

För att boskapsvaktande hundar ska få gå lös med djuren under hela året krävs tillstånd och dispens från lagen om tillsyn över hundar och katter (2007:1150).

Skällor/pinglor

Skällor eller pinglor på tamdjur är en metod som bygger på att rovdjur som hör ljudet avviker från platsen. Denna metod fungerar antagligen bäst när rovdjuren hör ljudet innan de på annat sätt kan avgöra vad som kommer.

Sändare på tamdjur

Sändare på en andel av de frigående djuren kan göra det enklare att samla in djur och att återfinna djur som blivit skrämde av rovdjur.

5.4.2 Skador på gröda och annan egendom

Ensilagebalar

Det bästa sättet att motverka skador av björn på ensilagebalar är lagra dem i gårdens närhet och framför allt inte i nära anslutning till skog.

Som en sista lösning för att undvika upprepade skador kan även rovdjursavvisande stängsel tillfälligt användas.

Soptunnor

Om möjligt bör soptunnor inte lämnas vid väggkanten utan förvaras i ett soprum, uthus eller annat björnsäkert utrymme. Det finns även soptunnelås som kan användas om risk för problem inte kan avväjas på annat sätt. Länsstyrelsen kan lämna information om dessa lås.

5.4.3 Åtgärder mot angrepp på hundar

Pinglor

Pinglor på hundar kan minska risken för angrepp från rovdjur. I både Ryssland och USA används pinglor på hundar vid löshunds jakt och anses ha effekt mot framförallt vargangrepp. Pinglor kan erhållas från Länsstyrelsen. Metoden är dock inte utvärderad.

Skyddsvästar

Skyddsvästar som skyddar mot rovdjursangrepp kan användas på hundar vid löshunds jakt. Det finns flera typer av västar. För skydd mot varg krävs speciella västar med piggår. Användningen av västar är dock än så länge för liten för att man ska kunna utvärdera metoden.

Ytterligare metoder för att skydda hundar mot angrepp från rovdjur finns hos Viltskadecenter.

Förvaltningsmärkning

Vissa vargar är i forskningssyfte försedda med gps-sändare och deras position kan då registreras. En del av denna information är offentlig och kan användas för att om möjligt styra jakten bort från områden där vargar befinner sig, och på så sätt minska risken för angrepp på hund i samband med jakt. Informationen finns på SLUs vargwebb, webmap.slu.se/website/vargwebb/index.htm. Sidan är dock bara öppen under jaktperioden höst-vinter.

Information om var varg setts kan även fås från andra databaser, se bilaga.

Avspårning innan jakt

Om möjlighet finns kan även jaktområdet avspåras. Med till exempel vis bil eller skoter kontrolleras vägar runt jaktområdet. Om inspår men inga utspår hittas bör inte hunden släppas i området. Metodens effektivitet är dock beroende av bland annat senaste snöfall och noggrannhet i spårningen.

5.4.4 Åtgärder mot angrepp på människor

Vid skogsarbete i regioner med björnpopulationer är det inte ovanligt med möten mellan människa och björn. För att undvika konfrontationer är det viktigt att känna till björnens beteende. Information och grundläggande råd om hur man ska bete sig för att minimera risken för olyckor finns i Viltskadecenters broschyr ”Leva med björn. Skogsarbete i björnområden”, som kan beställas eller laddas ner på Viltskadecenters hemsida. Omfattningen av detta problem i länet är dock inte känd men bör studeras och eventuellt bör specifika mål sättas.

5.4.5 Hantering av närgångna rovdjur

Den viktigaste faktorn när det gäller att undvika att rovdjur söker sig till bebyggelse är att se till att ingen lättåtkomlig föda finns tillgänglig. Detta gäller även i naturen, då djur som matas eller finner föda i närheten av människor snabbt kan förlora sin skygghet och söka sig till människor.

Uppträder djuren ändå i närheten av bebyggelse eller närgånget i naturen kan olika skrämsemetoder användas. Beslut om skrämse av närgångna djur går under jaktlagstiftningen och enligt nuvarande regler är det endast polisen som kan fatta ett sådant beslut. Markägaren kan också ge tillåtelse till skrämseåtgärder. Länsstyrelsen önskar en översyn av lagen och en ändring så att även länsstyrelsen kan fatta ett sådant beslut. (En översyn av jaktlagstiftningen pågår och ska slutredovisas 30 december 2014, Dir 2012:77). Har ett sådant beslut fattats kan länsstyrelsen bistå med skrämseinsatser i form av knallskott eller hundar.

Det bör dock påpekas att Viltskadecenters bedömning av skrämse är att det är ett dåligt alternativ som akutåtgärd och bör endast användas kortvarigt i väntan på en bättre åtgärd.

Viltskadecenter utarbetar för närvarande också en handlingsplan för hantering av oskygga/närgångna djur.

5.4.6 Skydds jakt

Som ett sista alternativ för att minimera risk för skador från rovdjur finns skydds jakt, vilket innebär att man tar bort enskilda individer som ställer till skador som inte kan förbyggas eller åtgärdas på annat sätt.

Skydds jakt kan tillåtas till exempel om individer har specialiserat sig på att ta tamdjur, eller att de är ovanligt närgångna mot människor. Möjligheterna till skydds jakt är dock hårt begränsade av lagutrymmet och får bara göras under speciella omständigheter. För det första ska risk för allvarlig skada eller förvärrande av allvarlig skada föreligga. Skydds jakten får inte försvåra upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde, och det får inte finnas någon annan lämplig lösning än skydds jakt.

Kravnivån gällande skydds jakt ska enligt Naturvårdsverkets rekommendationer påverkas av bevarandestatusen för arten. Detta innebär att kraven gällande allvarlig skada, annan lämplig lösning och dokumentation idag kan vara lägre för björn och lo än för varg och järv. Kraven ska då också ändras om bevarandestatusen ändras.

En mer ingående beskrivning av vad som gäller vid skydds jakt finns i Naturvårdsverkets skrift "Riktlinjer för beslut om skydds jakt". Länsstyrelsen Gävleborg har tagit fram skriften "Att ansöka om skydds jakt på stora rovdjur i Gävleborg", som beskriver hur det går till när länsstyrelsen beslutar om skydds jakt på stora rovdjur. Den är framtagen framför allt för att underlätta för den som ansöker om skydds jakt, men också för att beskriva länsstyrelsens hantering av skydds jaktens ärenden och på så sätt skapa tydlighet, förutsägbarhet och hög rättssäkerhet.

5.4.6.1 Avlivning enligt 9 § jaktlagen och skydds jakt enligt 28 § jaktförordningen

Om ett vilt djur orsakar avsevärd skada eller om det kan antas vara farligt för människors säkerhet, får polismyndigheten låta avliva djuret, om det inte finns någon annan tillfredsställande lösning (9 § jaktlagen).

Även enskild kan enligt 28 § jaktförordningen vid akuta situationer för att skydda egna eller andras tamdjur döda rovdjur. Rovdjuret får dock bara dödas om angrepp inte kan förhindras genom skrämsel eller annan lämplig metod. Sådana fall ska från och med 01-07-2013 anmälas till Länsstyrelsen (och inte som tidigare till Polisen).

5.4.7 Användning av hundar

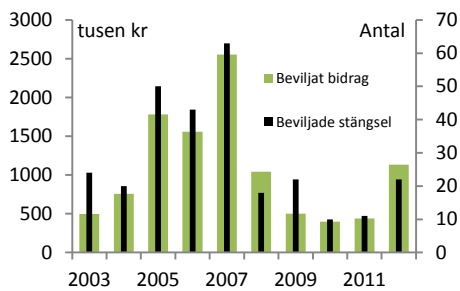
Användning av hund kan vara mycket värdefullt och ibland helt avgörande i samband med både skadeförebyggande och andra arbetsuppgifter inom rovdjursförvaltningen.

Länsstyrelsen har tillgång till hundekipage som är tränade och godkända för bland annat besiktning av skador vid rovdjursangrepp, kadaversök, närgångna rovdjur, skydds jakt och eftersök.

5.5 Bidrag till skadeförebyggande åtgärder

Länsstyrelsen kan ge ekonomiskt bidrag till skadeförebyggande åtgärder, vanligtvis i form av rovdjursavvisande stängsel som skydd för tamdjur eller biodling (figur 15). Stöd kan också ges för andra typer av förebyggande åtgärder, till exempel boskapsvaktande hundar och sändare på tamdjur. Även andra åtgärder som har dokumenterad skadeförebyggande effekt och utveckling av åtgärder som bedöms kunna ge tillräckliga skadeförebyggande effekter kan vara berättigade till bidrag. Stödet är dock inte obegränsat och varje ansökan behandlas individuellt så att största möjliga nytta uppnås. Stöd ges i första hand till näringsidkare men kan under speciella omständigheter även ges till andra. I samband med stöd ges också rådgivning så att de förebyggande åtgärderna utformas på bästa sätt.

Stöd till fasta rovdjursavvisande stängsel ges med 50 kr/meter. En stor del av de befintliga rovdjursstängslen i Gävleborg är idag i behov av reparationer. Stöd kan även ges till detta. Dock har man under fem år efter att det stängslet satts upp eget ansvar för att det är funktionellt. Nedmontering av stängsel som inte används är också bidragstagarens ansvar.

Figur 15. Totalt beviljat bidrag till förebyggande åtgärder samt antal stängsel beviljade i Gävleborgs län 2003-2012. Både anslag från viltskademedel och landsbygdsprogrammet är inkluderat. (Data från Viltskadecenter och Länsstyrelsen)

5.6 Akuta åtgärder vid skada och risk för upprepade skada

5.6.1 Beredskap vid viltskador

Gävleborgs länsstyrelse har ett system med beredskap vid viltangrepp. Under dagtid alla dagar i veckan, kl 07-17 vintertid och kl 07-20 sommartid, ska det finnas en naturbevakare tillgänglig att rycka ut vid händelse av rovdjursangrepp eller närgångna rovdjur. Under beredskapstiden ska naturbevakare kontakta anmälaren inom två timmar efter anmälan. Naturbevakaren ska besiktiga skadan och kan också vara behjälplig med att minska risken för upprepade angrepp.

Vid anmälan utanför kontorstid kontaktas länsstyrelsens tjänsteman i beredskap (026-17 12 50) som ska finnas tillgänglig dygnet runt. Denne tar emot en anmälan och kontaktar naturbevakaren i beredskap som därefter tar över ärendet.

Möjlighet till kontakt med naturbevakare utanför beredskapstiden (via tjänsteman i beredskap) finns men kan inte garanteras.

5.6.2 Akutinsatser

Vid rovdjursangrepp kan naturbevakare dels besiktiga uppkomna skador, och dels ge rådgivning och hjälp med insatser för att minska risken för upprepade angrepp.

Akutstängsel

Elektriska akutstängsel kan användas för att under kortare tid skydda tamdjur.

Länsstyrelsens naturbevakare har tillgång till akutstängsel som snabbt kan sättas upp om det bedöms finnas risk för upprepade angrepp.

Lapptyg

Lapptyg är en lång lina med tyglappar som sätts upp runt besättningen och kan vara ett enkelt och effektivt sätt att minska risken för upprepade angrepp på tamdjur. Effekten är tidsbegränsad och varierar kraftigt mellan individer, men lapptyg hindrar varg att passera under en period på i genomsnitt sex veckor. Länsstyrelsens naturbevakare har tillgång till lapptyg och sätter vid behov upp detta.

5.6.3 Stödgrupper

Beslut om akutgrupper har tagits i viltförvaltningsdelegationen och ramar för denna verksamhet ska tas fram under 2013.

5.7 Information och kommunikation

Förekomsten av rovdjur väcker ofta starka känslor och behovet av saklig information är stort. Aktuell och saklig information ska ges fortlöpande på regional och lokal nivå och innefatta informationsblad, riktad information om rovdjur mot skolor, tamdjursägare, jägare och övrig allmänhet. Även informationsmöten ute i de områden som är närmast berörda av rovdjurens etablering ska hållas. Människor är intresserade, nyfikna, vetgiriga, men också oroliga eller rädda för närvaron av stora rovdjur. Information måste därför vara tillförlitlig, uppdaterad och lättillgänglig.

För att säkerställa att behov av information uppfylls har Länsstyrelsen i Gävleborgs län en informations- och kommunikationsplan för rovdjursförvaltning (dnr 511-2934-13). Syftet är att klargöra länsstyrelsens ansvar för information och kommunikation i rovdjursfrågor, identifiera målgrupper och deras behov av information och kommunikation inom rovdjursförvaltningen. Planen ska skapa en effektiv och ändamålsenlig kommunikation inom länet och förebygga konflikter och öka acceptansen för rovdjursförvaltningen.

Länsstyrelsen ska också lyssna på olika aktörers åsikter och förslag när det gäller förvaltning av rovdjuren. Länsstyrelsens besiktningsmän och övrig fältpersonal är viktiga resurspersoner för insamling och spridning av information ute i länet i samband med sina besök hos djurägarna och i möten med markägare, djurhållare, jägare och allmänheten.

Viltförvaltningsdelegationens ledamöter har ett ansvar att förmedla saklig information i sina roller som företrädare för myndigheter, näringar och olika intressen. Det är därför också viktigt att alla förvaltningsbeslut rörande rovdjur som fattas av länsstyrelsen och andra förvaltande myndigheter når delegationens medlemmar.

Även Viltskadecenter och Rovdjurscentret De 5 Stora i Järvsö är viktiga aktörer i arbetet med att sprida information om våra rovdjur i länet.

5.8 Populationsreglerande jakt

Populationsreglerande jakt kan bedrivas som licensjakt eller allmän jakt men i fallet rovdjur kan enligt lagen endast licensjakt tillåtas. Detta gäller dock bara under förutsättning att beslutade miniminivåer och/eller förvaltningsnivåer är uppnådda. För varg diskuteras också selektiv och riktad jakt, det vill säga jakt riktad mot specifika individer eller grupper i syfte att förbättra möjligheterna att stärka den genetiska statusen hos vargstammen.

Hur jakten utformas och vilka djur som skjuts har stor påverkan på rovdjursstammarna. Populationsreglerande jakt som inriktar sig mot ungdjur i första hand och handjur i andra hand är lämplig om man vill ha ett stort jaktligt uttag ur en stabil stam, eller om man vill att stammen ska tillåtas växa sakta. Björn är ett undantag då jakt på stora hanbjörnar leder till ökad ungdödlighet eftersom nya hanar ibland dödar andra hanars avkomma. Å andra sidan påverkar detta den del av populationen (ungarna) där ökad dödlighet har minst påverkan. Om det jaktliga uttaget istället är proportionerligt mot kön och åldersklasser i populationen

blir det jaktliga uttaget lägre för att bibehålla en stabil stam, det vill säga färre djur kan skjutas.

Om det jaktliga uttaget är inriktat mot könsmogna hondjur kan få djur fällas i förhållande till stammens storlek om stammen ska vara stabil. Detta kan vara lämpligt om målet är att minimera stammen med minsta möjliga jaktliga ansträngning. Det kan dock vara svårt att genomföra praktiskt då honor ofta åtföljs av ungar, vilket kan leda till etiska konflikter om ungarna inte är kapabla att klara sig själva. Det är också i många fall oförenligt med gällande lagstiftning.

En detaljstyrd jakt är ett bra förvaltningsinstrument men kan vara svår att genomföra i praktiken eftersom det kan vara svårt att köns- och åldersbestämma individer under jakt.

I förvaltningen genom jakt bör man också ta hänsyn till samlat rovdjurstryck (totalt predationstryck på bytesdjuren) och interaktioner mellan rovdjursarter.

(För referenser se t.ex. Andersen m fl 2003, Bischof 2009, Liberg och Sand 2012, Liberg m fl 2011, Liberg m fl 2012, Linnell m fl 2010, Tufto m fl 1999.)

5.9 Illegal jakt

Illegal jakt på rovdjur kan ha flera orsaker, bland annat rädsla för rovdjur, för att rovdjur dödar tamdjur, konkurrerar om det jaktbara viltet, och det kan också bero på frustration över att inte kunna påverka sin situation, och missnöje med rovdjurspolitiken och förvaltande myndigheter. När motståndet tar sin mest extrema form kan det leda till att rovdjur dödas illegalt. Information och kommunikation anses vara ett viktigt redskap i arbetet med att minska illegal jakt (se 5.7 Information och kommunikation ovan).

Illegal jakt är dock ett grovt jaktbrott och det polisiära arbetet med att stoppa denna verksamhet måste fortgå. Länsstyrelser ska vara polismyndigheten behjälplig i detta arbete, främst genom länsstyrelsens naturbevakares observationer.

5.10 Tillsyn

Av resursskäl är operativ tillsyn i första hand händelsestyrd, det vill säga tillsyn som föranleds av anmälan från allmänheten, kommun, näringsliv eller liknande.

Förebyggande och främjande tillsyn görs också av länsstyrelsens personal i samband med arbete i fält till exempel vid inventering och besiktning.

5.11 Kunskapsuppbyggnad/forskning

Det pågår ett antal olika forskningsprojekt rörande de stora rovdjuren, bland annat på effekter av predation av enskilda arter och samlat rovdjurstryck, konsekvenser av interaktioner mellan människa och rovdjur, utveckling av skadeförebyggande åtgärder och även forskning om rovdjursförvaltning.

Speciellt efterfrågar länsstyrelsen resultat från studier angående sekundära skador på tamdjur och på effekter av samlat rovdjurstryck på bytespopulationer.

Länsstyrelsen ska hålla sig informerad om statusen i denna forskning och ska i förvaltningsarbetet ta hänsyn till resultaten.

Länsstyrelsen får enligt NFS 2008:16 ”lämna bidrag till projekt för utveckling av medel eller metoder avsedda att minska eller eliminera viltskador. Projekten bör ha varit föremål för vetenskaplig eller motsvarande granskning.” Gävleborgs länsstyrelse har bland annat varit Skandinaviska björnprojektet behjälplig med data till ett doktorandprojekt som studerar orsaker till varför vissa björnar uppehåller sig nära bebyggelse. Resultatet från detta arbete ska vara klart hösten 2013. Länsstyrelsen deltar även i ett forskningsprojekt om människors rädsla för björn som drivs av Skandinaviska björnprojektet och Lunds Universitet.

5.12 Finansiering av förvaltningen

Rovdjursförvaltningen finansieras med medel från Naturvårdsverket, Landsbygdsprogrammets medel för rovdjursstängsel, samt Länsstyrelsens förvaltningsanslag.

Referenser

- Andersen m fl 2003. Lynx - population dynamics, development, and harvest. - Norwegian Institute for Nature Research Fagrapport 059
- Andrén m fl 2011. Mortality and poaching of lynx in Sweden. WWF rapport
- Andrén 2011. Utbredning och trender i lodjurspopulationen i Skandinavien. Grimsö Forskningsstation, Sveriges Lantbruksuniversitet. Rapport till Rovdjursutredningen
- Bischof 2009. Selective harvesting: short- and long-term consequences for wild populations and their management. Phd Thesis, Department of Ecology and Natural Resource Management, Norwegian University of Life Sciences
- Björnattacker i Sverige 1995-2007 - en sammanställning av Rovdjurscentret De 5 Stora
- Kindberg m fl 2011. Estimating population size and trends of the Swedish brown bear *Ursus arctos* population. *Wildlife Biology* 17: 114-123
- Levande fåbodar i Gävleborg - en uppföljning av miljömålet om fåbodbete. Länsstyrelsen Gävleborg, Rapport 2010:9.
- Liberg m fl 2011. Reglerande beskattning av den svenska vargstammen 2011. En rapport till Naturvårdsverket från SKANDULV, Sveriges Lantbruksuniversitet
- Liberg m fl 2011. Shoot, shovel and shut up: cryptic poaching slows restoration of a large carnivore in Europe. *Proc. R. Soc. B* doi: 10.1098/rspb.2011.1275
- Liberg m fl 2012. Beskattning av den svenska vargstammen 2012. En rapport till Naturvårdsverket från SKANDULV, Sveriges Lantbruksuniversitet
- Liberg och Sand. 2012. Effects of migration and selective harvest for the genetic status of the Scandinavian wolf population. A report to the Swedish Environment Protection Agency SEPA
- Lidberg 2005. Rovdjursskador och förvaltning av fåbodemiljöer
- Linnell m fl 2010. Sustainably harvesting a large carnivore? Development of Eurasian lynx populations in Norway during 160 years of shifting policy. *Env Manage.* 5(5):1142-54
- Nordmark 2007. Rovdjursturism – Turism kring de fyra stora rovdjuret med fokus på björn. Naturvårdsverket, Rapport 5688. ISBN 620-5688-3
- Sand m fl. 2011a. Flera jägare på älgpopulationen – predationsmönster hos varg och björn Fakta skog. Rön från Sveriges lantbruksuniversitet nr 2 5
- Sand m fl. 2011b. Strategier för beskattning av älg, med och utan rovdjur. SLU rapport
- Sand m fl. 2011c. Ekosystemaspekter på älgförvaltning med stora rovdjur. SLU rapport
- Sandström och Ericson 2009a. Om svenskars inställning till rovdjur- och rovdjurspolitik. Sveriges lantbruksuniversitet
- Sandström och Ericson 2009b. Om svenskars inställning till rovdjursförvaltning. Sveriges lantbruksuniversitet 2009
- Swenson m fl 2011. Causes of mortality especially illegal killing, among Swedish brown bears, 1984-2010. Report 2011-3 from the Scandinavian Brown Bear Research Project to World Wide Fund for Nature
- Tufto m fl 1999. Harvesting strategies for conserving minimum viable populations based on World Conservation Union criteria: brown bears in Norway *Proc. R. Soc. Lond. B* (1999) 266, 961-967

Nationella ramar och internationella direktiv och konventioner

- Sammanhållen rovdjurspolitik proposition 2000/01:57 Miljödepartementet 2000
- En ny rovdjursförvaltning Proposition 2008/09:210 Miljödepartementet 2009
- Mål för rovdjuret Slutbetänkande av Rovdjursutredningen Statens offentliga utredningar 2012:22 Stockholm 2012
- Bernkonventionen: Konvention om skydd av europeiska vilda djur och växter samt deras naturliga miljö. 1979 (SÖ 1983:30)

Översyn av jaktlagstiftningen m.m. Kommittédirektiv, Landsbygdsdepartementet. Direktiv (2012:77)

Rådets direktiv 92/43/EEG om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter, 21 maj 1992

Rådets direktiv 79/409/EEG om bevarande av vilda fåglar, 2 april 1979

Lagar, förordningar och föreskrifter

Artskyddsförordningen (2007:845)

Föreskrifter och allmänna råd för länsstyrelsens beslut om licensjakt efter björn (NFS 2010:7)

Föreskrifter och allmänna råd om administration av jakt efter älg, kronhjort och stora rovdjur (NFS 2002:19)

Föreskrifter och allmänna råd om bidrag och ersättningar för viltskador enligt 11 § och 12 §§ viltskadeförordningen (NFS 2008:16)

Föreskrifter och allmänna råd om förvaltning av björn, varg, järv, lo och kungsörn (NFS 2010:1)

Föreskrifter och allmänna råd om inventering av björn, varg, järv, lodjur och kungsörn (NFS 2007:10)

Föreskrifter och allmänna råd om jakt och statens vilt (NFS 2002:18)

Förordning med särskilda bestämmelser om skyddsåtgärder vid rovdjursangrepp (2007:127)

Förordning om förvaltning av björn, varg, järv, lo och kungsörn (2009:1263)

Förordning om viltförvaltningsdelegation (2009:1474)

Jaktförordningen (1987:905)

Jaktlagen (1987:259)

Viltskadeförordningen (2001:724)

Lag om tillsyn över hundar och katter (2007:1150)

ELSÄKERHETSVERKET
Föreskrifter om elstängselapparater och till dessa anslutna elstängsel
ELSÄK-FS 2011:2

Beslut och övriga dokument från Länsstyrelsen och Naturvårdsverket

Fastställande av regionala miniminivåer för förekomsten av björn för rovdjursförvaltningsområden och län. Naturvårdsverket 2011, NV-03874-11

Fastställande av regionala miniminivåer för förekomsten av lo för rovdjursförvaltningsområden och län. Naturvårdsverket 2011, NV-02007-10

Beslut om utvecklingen av lodjursstammen i Gävleborgs län. Länsstyrelsen 2011, Dnr-218-1459-11

Beslut om utvecklingen av björnstammen i Gävleborgs län. Länsstyrelsen 2010, Dnr-218-4121-10

Fastställande av beslut gällande utvecklingen av björnstammen i Gävleborgs län. Länsstyrelsen 2011, Dnr-511-2811-11

Licensjakt efter björn i Gävleborgs län 2012, Dnr 218-5391-12

Beslut om licensjakt efter lodjur i Gävleborgs län 2013, Dnr 218-1004-13

Överlämnande av rätt att besluta om skydds- och licensjakt efter björn till länsstyrelserna i Mellersta rovdjursförvaltningsområdet, NV-04919-11

Överlämnande av rätt att besluta om skydds- och licensjakt efter lo till länsstyrelserna i Mellersta rovdjursförvaltningsområdet, NV-07302-12

Redovisning av uppdrag 63 i regleringsbrevet 2013, Dnr 511-3003-13.

Överlämnande av rätt att besluta om skydds- och licensjakt efter varg till vissa länsstyrelser, NV-08728-12

Informations- och kommunikationsplan för rovdjursförvaltningen i Gävleborgs län.

Länsstyrelsen 2013, Dnr 511-2934-13

Att ansöka om skydds- och licensjakt på stora rovdjur i Gävleborg 2013. Faktablad, Länsstyrelsen 2013.

Bilaga

Arternas ekologi och biologi

För beskrivning av ekologi och biologi hänvisas till Rovdjurcentret De 5 Stora (www.de5stora.com) och Viltskadecenter (www.viltskadecenter.se).

Aktörer inom rovdjursförvaltningen

Naturvårdsverket

Naturvårdsverket är regeringens centrala myndighet med ansvar för att genomföra naturvårdspolitiken vad gäller rovdjursfrågor. I uppdraget ingår att utveckla och förbättra strategier och metoder för naturskydd, granska och utvärdera resultaten samt att åiterrapportera till regeringen.

Nationella rådet för rovdjursfrågor

Naturvårdsverkets råd för rovdjursfrågor är ett rådgivande organ som bistår Naturvårdsverket i genomförandet av rovdjurspolitiken. Rådet består av representanter för olika intressegrupper, bland annat jägarorganisationer, naturvårdsorganisationer, skogsbruk, rennäring och annan tamdjurshållning. Rådet sammanträder minst fyra gånger per år och kallas även in för överläggning och råd då särskilt viktiga eller akuta frågor diskuteras vid myndigheten.

Samverkansrådet

Samverkansråden samordnar arbetet mellan länsstyrelserna inom de olika rovdjursförvaltningsområdena i frågor om förvaltning av de stora rovdjuren. Samverkansrådet ska med utgångspunkt i länsstyrelsernas förslag (ovan) till Naturvårdsverket lämna förslag till miniminivåer för förekomsten av björn och lo i rovdjursförvaltningsområdet och i vart och ett av de län som ingår i området, och regionala nivåer för förekomsten av varg och järv i rovdjursförvaltningsområdet samt inriktningen för förekomsten av varg och järv i vart och ett av de län som ingår i området.

Rådet består av består av landshövdingarna för länen i förvaltningsområdet. Frågor till rådet bereds av en beredningsgrupp som består rovdjurshandläggare från de olika länsstyrelserna.

Viltförvaltningsdelegationen

I varje län ska finnas en viltförvaltningsdelegation som ska arbeta med frågor rörande viltförvaltningen inom länet. Delegationen ska besluta om övergripande riktlinjer för viltförvaltningen, skötsel av älgstammen och i förekommande fall för skötsel av hjort och vildsvinsstammarna, licensjakt och skyddsjakt inom länet, och bidrag och ersättning enligt viltskadeförordningen (2001:1724).

Viltförvaltningsdelegation ska också yttra sig angående miniminivåer för förekomsten av björn och lo i länet, samt inriktning för förekomsten av varg och järv i länet. Respektive läns landshövding är ordförande och i delegationen ska ingå politiska företrädare och representanter från de intressegrupper som berörs av rovdjursförvaltningen.

Vargkommittén

Vargkommittén är en av regeringen tillsatt grupp som ska beakta berörda gruppers intressen i vargfrågor. Kommittén har bland annat medverkat vid framtagandet av nationell förvaltningsplan för varg, och ska fortsatt medverka i arbetet med att nå gynnsam bevarandestatus för vargen. I arbetet ska hänsyn tas till berörda intressen, näringar och verksamheter samt rådande kunskapsläge. Kommittén har en politiskt tillsatt ordförande och har delegater från intresseorganisationer som berörs av vargfrågor och från kommuner och landsting.

Viltskadecenter

Viltskadecenter är ett servicecenter för myndigheter, organisationer, enskilda företag och allmänheten och är en del av SLU. Viltskadecenter jobbar på uppdrag av Naturvårdsverket med de skador som kan orsakas av fredat vilt på mänskliga intressen. Viltskadecenters främsta mål är att bidra till att begränsa de skador som fredade viltarter kan orsaka, genom att utveckla och sprida kunskap om metoder som förebygger viltskador. Viltskadecenter arbetar också med att samordna, sammanställa och utvärdera inventeringar av de fredade viltstammarna.

Forskningsprojekt

Ett antal olika forskningsprojekt pågår för de olika arterna:

Det Skandinaviska Vargforskningsprojektet (Scandulv), och det Skandinaviska Loforskningsprojektet (Scandlynx) är samarbetsprojekt mellan Norska institutet för naturforskning (NINA) och Grimsö forskningsstation, Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU). Skandinaviska björnprojektet är också ett gemensamt Svensk - Norskt projekt som involverar en permanent grupp av forskare vid olika institutioner. Järvforskning bedrivs av Svenska järvprojektet på Grimsö forskningsstation. Alla dessa projekt studerar olika aspekter av arternas biologi och ekologi, t.ex. populationsdynamik, genetik och inverkan på bytesstammar. För kungsörn finns Naturvårdsverkets projekt Vindval som studerar vindkraftens påverkan på bland annat kungsörn. Forskning om våra rovdjur görs även på ett flertal institutioner på svenska universitet och högskolor.

Intresseorganisationer

Naturskyddsföreningen, Svenska Jägareförbundet, Svenska Samernas Riksförbund, Jägarnas Riksförbund, Föreningen Sveriges Fäbodbrukare, Lantbrukarnas Riksförbund, Svenska Rovdjursföreningen, Sveriges Ornitologiska Förening, och Världsnaturfonden är exempel på organisationer som har intresse i och påverkas av rovdjursförvaltningen.

Rovdjurscentra

Det finns två rovdjurscentrum i Sverige - Rovdjurcentret De 5 Stora i Järvsö och Rovdjurscentret Orsa Grönklitt. Rovdjurscentrum arbetar med att sprida allsidig information om de stora rovdjuren och deras förvaltning. Den breda allmänheten är en viktig målgrupp, men även riktade informationsinsatser görs. Rovdjurscentret De 5 Stora finns i Gävleborgs län och bedriver sin informationsverksamhet genom webb (www.de5stora.com), föreläsningar, kurser, rovdjursskolor, utställningar, seminarium och trycksaker. De 5 Stora samarbetar med myndigheter, forskare och intresseorganisationer. Verksamheten finansieras delvis av Naturvårdsverket.

Polisen

Polisen är inblandad i rovdjursförvaltning främst när det gäller frågor angående illegal jakt och skrämning eller avlivning av närgångna rovdjur.

Databaser

Skandobs

Skandobs är ett nytt skandinaviskt rapporteringssystem där allmänheten kan rapportera observationer av björn, järv, lodjur och varg. Syftet är att Skandobs ska underlätta att rapportera rovdjursobservationer och öka allmänhetens medverkan och delaktighet i rovdjursinventeringarna i Skandinavien.

Rovobs

På Rovobs kan allmänheten rapportera in observationer av rovdjur, spillning och spår, och se andras rovdjursobservationer. Syftet med Rovobs är att tamdjursägare, jägare och andra som berörs av rovdjur ska kunna informera varandra om vad som händer i närområdet och på så sätt förebygga skador på tamdjur. Rovobs är också ett viktigt verktyg i länsstyrelsens arbete med förvaltning av länets rovdjur. Gävleborg och åtta andra län i centrala och södra Sverige är anslutna till Rovobs. Avsikten är att Rovobs kommer att ersättas med Skandobs.

Rovbase

Rovbase är en databas som samlar information om björn, järv, varg, lodjur och kungsörn. Databasen används av bland annat av Naturvårdsverket. Rovbase innehåller information om rovdjursobservationer, skador av rovdjur på tamdjur och ren och fällda rovdjur. Man kan ta del av uppgifter från rovdjursförvaltningen i form av kartor, tabeller och grafer. Rovbase är öppet för allmänheten och i databasen finns uppgifter från både Sverige och Norge. Datasetet från Sverige är idag begränsat men kommer att fyllas på efterhand.

Rovdjursforum

Rovdjursforum är ett nationellt system som är avsett att vara till hjälp för främst länsstyrelserna i deras arbete med att genomföra rovdjurspolitiken och innehåller uppgifter om viltskadeärenden. Rovdjursforum är inte tillgängligt för allmänheten men på hemsidan finns blanketter för ansökan om bidrag och ersättning att ladda ner. Avsikten är att Rovdjursforum kommer att ersättas med Rovbase.

Älgdata

Älgdata administreras av länsstyrelserna och syftar till att samla all viktig information om älgstammen och dess påverkan på skog och trafik på en plats på internet. Älgförvaltningsgrupper, enskilda jägare och andra ska på ett lättare sätt hitta information, vilket underlättar en kunskapsbaserad och flexibel älgförvaltning. Endast företrädare för ett jaktområde (ett licensområde eller ett älgskötselområde) kan rapportera fällda älgar, medan statistiken är öppen för allmänheten. Älgdata lanserades under hösten 2012 med en inrapporteringsfunktion för fällda älgar och möjlighet att ta fram grundläggande statistik, och kommer fortlöpande att kompletteras med nya funktioner.

Länsstyrelsens rapporter 2013

- 2013:1 Kommunikation och samverkan inom landskapsstrategin
Människor, mygg och natur vid nedre Dalälven utvärdering av det inledande arbetet
- 2013:2 "Låt mig få veta att jag är en som kan" – om frustrationsgap, skuldbeläggning och utanförskap – en rapport om sociala risker och social oro i Gävleborgs län
- 2013:3 Analys av bostadsmarknaden i Gävleborg 2013
- 2013:4 Inventering av stora rovdjur i Gävleborgs län 2012-2013
- 2013:5 Förvaltningsplan för stora rovdjur i Gävleborgs län 2013-2017

Länsstyrelsen Gävleborg

Författare: Peter Waldeck

Illustration: Jonas Lundin

Version 2, publiceringsdatum 2013-09-24

Rapportnr: 2013:5

ISSN: 0284-5954

Länsstyrelsen
Gävleborg

Besöksadress: Borgmästarplan, 801 70 Gävle **Telefon:** 010-225 10 00

Webbadress: www.lansstyrelsen.se/gavleborg